

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ПРОБЛЕМ ВИХОВАННЯ НАПН УКРАЇНИ**



ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

*Схвалено до друку Науково-методичною колегією
Ініціативної групи тренерів хортингу України*



Київ – 2008



Збірник містить наукові роботи працівників навчальних закладів, учасників наукових конференцій, круглих столів, семінарів, дослідження з педагогіки, психології, філософії, історії, теорії і методики викладання фізичної культури та обраних видів спорту. Матеріали представляють узагальнені результати досліджень у напрямі теоретичних та практичних аспектів удосконалення професійних компетентностей фахівців фізичної культури і спорту. Збірник містить статті, присвячені актуальним питанням сучасної спортивної науки. Данні матеріали підтримують принципи вільного поширення наукової інформації та глобального обміну знаннями задля загального суспільного прогресу.

До збірника наукових праць включено роботи з проблем сучасної теорії і практики освіти, навчання та виховання. Авторами наукових праць розміщуються результати науково-дослідної діяльності в галузі педагогіки співробітництва, нових педагогічних технологій соціалізації та самореалізації особистості.

У виданні здійснюється популяризація та висвітлення сучасних психологічних досліджень, можливостей і шляхів втілення їх у практику. Друкуються статті, написані на базі проведених авторами емпіричних і теоретичних досліджень. Розглядаються проблеми особистості, когнітивної сфери, питання екологічної, педагогічної, політичної, соціальної, медичної психології, особливості поведінки.

Бібліографічний опис:

Збірник наукових праць. – Київ : Паливода А. В., 2008. – 458 с.

Матеріали подаються мовою оригіналу.

Друкується в авторській редакції.

Відповідальність за достовірність наданого для видання матеріалу несуть автори.
Будь-яке відтворення тексту без згоди авторів та видавництва забороняється.

© Київ : Паливода А. В., 2008

МОРАЛЬНО-ЦІННІСНІ ОРІЄНТАЦІЇ ХОРТИНГІСТА

ШЕВЧУК Володимир Степанович

Союз бойових мистецтв України

Анотація. У даній науковій статті описано морально-ціннісні орієнтації хортингіста, характеризувано основні чинники моральної відповідності спортсмена і тренера з хортингу, проаналізовано виховний ідеал як орієнтир педагога з хортингу, методика виховання спортсменів із застосуванням засобів сучасного національного виду спорту хортингу та підходи до визначення сутності, змісту і завдань виховної діяльності в системі хортингу. Визначено, що цінності набувають соціального сенсу, реалізуються і справляють вплив на свідомість і поведінку особистості лише в тому разі, якщо вони глибоко усвідомлюються і сприймаються особистістю як ціннісні орієнтації в світі людських потреб і, передусім, моральних. Становить інтерес висловлювання з цього приводу, що те, що як предмет, котрий стає потому метою діяльності, спонукає людину до дії, має бути значуще для неї: саме здійснюване в дії ставлення до того, що значуще для суб'єкта (і що через це стає для нього переживанням), є джерелом, яке породжує дію, – його мотивом і тим, що надає йому сенсу для суб'єкта. При цьому особистісна значущість тієї чи іншої можливої мети для людини, як суспільної, зумовлена й опосередкована її суспільною значущістю.

Ключові слова: морально-ціннісні орієнтації, хортингісти, ціннісний орієнтир педагога, етична поведінка спортсмена.

Актуальність наукового дослідження. Зрозуміло, що у житті людини моральні цінності відіграють дуже важливу роль. Це пояснюється тим, що повноцінний моральний вибір, твердість моральних позицій особистості, здатність «вийти» за межі безпосередньої необхідності передбачають наявність загальної основи для самоствердження людини як творчої особистості [1–11; 18–31]. Такою основою виступають цінності, що виражають моральну орієнтованість і ціннісний сенс поведінки людини.

Треба зауважити, що поняття «цінність» функціонує у філософській, психологічній науках і в його основу покладено наявність у певних предметах, явищах, довколишній природі ознак і властивостей, які відображають їхню значущість для людини чи суспільства, тобто якість чи властивість предметів і явищ, котрі становлять актуальну потребу особистості.

Виклад основного матеріалу. Цінності набувають соціального сенсу, реалізуються і справляють вплив на свідомість і поведінку особистості лише в тому разі, якщо вони глибоко усвідомлюються і сприймаються особистістю як ціннісні орієнтації в світі людських потреб і, передусім, моральних. Становить інтерес висловлювання з цього приводу, що те, що як предмет, котрий стає потому метою діяльності, спонукає людину до дії, має бути значуще для неї: саме здійснюване в дії ставлення до того, що значуще для суб'єкта (і що через це стає для нього переживанням), є джерелом, яке породжує дію, – його мотивом і тим, що надає йому сенсу для суб'єкта.

При цьому особистісна значущість тієї чи іншої можливої мети для людини, як суспільної, зумовлена й опосередкована її суспільною значущістю [12].

Саме в цьому разі цінності виступають своєрідним «локатором», спрямованим у певному ракурсі для знаходження ціннісного сенсу в моральному виборі. Таким чином, ціннісну орієнтацію можна уявити як здатність моральної свідомості постійно в найрізноманітніших ситуаціях спрямовувати помисли й дії людини на досягнення тієї чи іншої моральної цінності.

Морально-ціннісні орієнтації хортингіста. В будь-якому суспільстві потреба й можливість формулювати цінності є зовсім не простою справою. Кожна конкретна моральна цінність у вигляді норми чи поняття має тривалу й складну історію свого виникнення та розвитку.

Тому за кожним вираженням цінності – нормою, оцінкою, ідеалом – слід шукати об'єктивний ціннісний зміст моральної вимоги, яка й виступає підґрунтям ціннісної орієнтації [13–17]. Будучи елементом моральної свідомості, ціннісні орієнтації крізь призму суб'єктивного, особистісного сприйняття відображають не тільки корінні інтереси та основні цінності людського буття, а й формулюють більш чи менш чіткі поняття сучасної людини про сенс життя, про людяність, про співчутливість тощо.

Водночас, оскільки в суспільстві люди не в однаковій мірі сприймають поширені й усталені цінності, то нерідко вони формують свої власні цінності, які можуть існувати або як ідеальна категорія, породжуючи суперечність між свідомістю й практичною поведінкою, або мають спрощений характер, що не виходить за межі буденних уявлень і, будучи, як правило, в таких випадках недосить стійкими, вступають у нерозв'язні суперечності з суспільними нормами й цінностями.

По суті, ціннісна орієнтація – це і є вибір особистістю такого типу поведінки (вчинку), в основі якого лежать певні, з тою чи іншою глибиною усвідомлені (чи взагалі неусвідомлені) цінності.

Якщо для одних людей практиковані в суспільстві цінності самоочевидні й вони схильні в своїй поведінці орієнтуватися саме на них цілком усвідомлено, то для інших ці цінності можуть бути незрозумілими, недосяжними або, що зовсім не рідко, уявлятися формальними, декларативними.

В цьому випадку справжні морально-ціннісні орієнтації особистості хортингіста можуть бути нею недостатньо усвідомленими і встановити їх можливо лише за поведінкою людини протягом ряду років. Саме лінія поведінки, моральне самопочуття особистості дають достатню підставу стверджувати, що морально-ціннісна орієнтація свідомості стійкіше виражає моральний сенс ціннісних координат у виборі вчинків і дій особистості, ніж окремі спонукання чи оцінки.

Ціннісна орієнтація може бути спрямована як на справжні, високі цінності, так і на хибні, ниці, навіть на антицінності. Ступінь моральності особистості, її духовності великою мірою залежить від укоріненості в її психіці стійких орієнтацій на гуманні цінності та ідеали.

Сьогодні наше суспільство кривно зацікавлене в тому, щоб кожна особистість знайшла себе й своє місце в зовсім нових умовах, у системі принципово нових ціннісних координат, що виникли в результаті значних соціально-економічних і політичних змін. Минулий досвід ціннісної орієнтації в суспільному та індивідуальному житті за цих умов чимдалі знецінюється.

Більшість людей чимдалі важче сприймає нові реальності, котрі не піддаються поцінуванню за ціннісною шкалою, сформованою за інших умов.

У попередній ціннісній шкалі багато цінностей приймалося під впливом ідеології як апріорні. Виниклі соціально-політичні рухи, нові суперечності привели до того, що ця шкала цінностей уже не спроможна служити орієнтиром моральної поведінки, а нова тільки починає складатися. Її це не може не позначатися на поведінці як окремого індивіда, так і різних суспільних груп та утворень. Адже моральність тривалий час підмінялася ідеологією, яка за сприятливих умов однозначно нав'язувала упереджене ставлення до життя, людини, її думок.

Так, протягом тривалих років у нашому суспільстві вважалося, що ідеї добра, справедливості, сумлінності, взяті самі по собі, в їхній загальнолюдській формі, без співвіднесення з конкретними класово-політичними категоріями є вираженням соціальної фальші, прикриттям корисливих інтересів панівних класів суспільства [32–48]. Оскільки ж соціалістичне суспільство сприймалося як реальне гуманістичне, в якому відсутній панівний клас, то потреба в орієнтації на загальнолюдські цінності добра, гідності, совісті просто відпадала, а сама думка про самоцінність людської особистості вважалася ідейно ворожою.

Тому сьогоднішнє повернення до визнання загальнолюдських цінностей, відмова від класово-політичних критеріїв є не тільки проблемою теорії, а й важливим ступенем свободи в її людському та соціальному проявах.

Необхідність формування моральної, гідної, здатної до відповідального вибору людини робить особливо актуальною проблему її морально-ціннісної орієнтації. Та чи має людина внутрішні резерви в творчому виборі своїх дій і вчинків, які збільшили б її моральний потенціал і ступінь відповідальності за все, що коїться довкола неї? Чи можна визначити комплекс найсуттєвіших цінностей, орієнтація на які дала б можливість людині жити врівень із часом, подолати духовну кризу, здобути моральну рівновагу?

Щоб зрозуміти й оцінити в сучасному сприйнятті соціально-філософський та етичний смисл цих питань, потрібен глибокий аналіз складних і багатозначних процесів суспільного життя та дослідження всього багатства особистості, її внутрішнього світу, свідомості та поведінки, безпосередньо визначених її морально-ціннісними орієнтаціями, адже людина й уся сфера її життєдіяльності органічно включені в історичний процес.

Поведінка людей у суспільстві, як така, що відносно повторюється, закріплює певну взаємозалежність моральних вимог у досвіді поколінь, а моральними цінностями виступають проголошені суспільною моральністю принципи, норми, правила поведінки, ідеали. Усталена в суспільстві система цінностей є сукупністю моральних оцінок і проймає собою (явно чи завуальовано) всю духовну культуру суспільства, відбиваючись у світоглядно-філософських концепціях, у творах мистецтва, проголошуючись у процесі виховання підростаючого покоління, закріплюючись у типовому для даної епохи ладі моральної свідомості, загальноприйнятих моральних кодексах, способі думок і переживань людей.

Таким чином, можна сказати, що цінності й виникаючі на їхній основі ціннісні орієнтації, відображуючи певні усталені відносини в суспільстві, детерміновані (причинно-зумовлені) насамперед тим чи іншим характером

суспільних відносин [49–62]. Однак зауважимо, що абсолютизувати залежність цінностей і морально-ціннісних орієнтацій від характеру суспільних відносин не слід. Активність свідомості й свобода вибору в системі цінностей і ціннісних орієнтацій не може бути перебільшена.

Світ цінностей – це передусім світ культури, духовності людини, її моральної свідомості, тих оцінок, у яких виражається міра духовного багатства особистості. Оскільки ж основною абсолютною цінністю є людина, то дуже важливо зрозуміти, що ж звеличує людину, без чого неможливе повне розкриття її творчих здібностей (на рівні потреб), що виступає як необхідні умови її буття (на рівні інтересів), а також і те, що відповідає поняттям про призначення людини та її гідність, ті моменти в мотивації, в котрих розкривається самоствердження та свобода особистості.

Потреби, інтереси, здібності та цінності – взаємодіючі елементи моральної свідомості та поведінки особистості. Через те, що вибір людиною своїх дій і вчинків часто мотивують потребами та інтересами, звернімося до цих понять і спробуємо розкрити їхнє стимулююче у виборі поведінки значення та співвідношення з ціннісною орієнтацією.

Найзагальніше, філософське значення категорії «потреба» полягає у вираженні певної потреби суб'єкта в сукупності зовнішніх умов його буття, претензій до вищих обставин, що випливають із його сутнісних властивостей, природи. В цій своїй якості потреба виступає як причина діяльності (ширше – як причина всієї життєдіяльності).

Таке широке тлумачення потреби виходить за межі суспільної науки, оскільки потреба – невід'ємна властивість усього живого, момент самої життєдіяльності організму, внутрішній стимул усякої поведінки живої істоти.

Чим складніший організм, тим ширше коло його потреб і тим різноманітніші форми їх задоволення. Однак зауважимо, що потреби живого організму – біологічні. Оскільки ж ідеться передусім про людину, то нас цікавлять потреби соціальні, в яких біологічні потреби діють немовби у знятому вигляді, становлячи складне переплетіння природного та соціального й виступаючи ніби відправним пунктом усієї системи стимулювання.

Інакше кажучи, потреба виступає універсальною спонукальною силою в будь-якій сфері людської діяльності. У сфері моральності потреби характеризують ціннісне ставлення суспільної людини до світу й зумовляють моральні якості особистості, її поведінку [63–77]. Це дуже важливо підкреслити, бо ціннісні стимули зачіпають особистість, структуру самосвідомості, особистісні потреби.

Справжнє самоствердження можливе тільки тоді, коли особистість, діючи в ім'я ідеалів-цінностей, здатна звільнитися від влади потреб, подолати свою підлеглість їм, стати вище за них. Свобода людини є завжди звільнення від влади нижчих цінностей, вибір вищих цінностей і боротьба за їх утілення. Безсумнівно, що людина, в мотивації діяльності якої домінують лише найнеобхідніші потреби, завжди перебуває під контролем зовнішніх обставин і не може бути вільною.

Потреби тісно пов'язані з інтересами. Інтереси, як і потреби, являють собою особливий вид суспільних відносин і не існують самі по собі, поза тими особами, соціальними групами, які виступають їхніми носіями. Як об'єкти

інтересу постають матеріальні та духовні цінності, соціальні інститути й суспільні відносини, звичаї, побут.

В інтересах відображується соціальне становище індивідів, що власне й зумовлює їхню роль як надзвичайно важливих спонукальних стимулів дії та рушійних сил суспільного розвитку. Тому вони є реальною силою, з якою необхідно рахуватися.

Крім того, інтереси є також і підвалинами ідеології, котра відображує певні соціальні інтереси. Ідеологія виробляється теоретиками й політичними діячами й через визначення окремих понять, філософські спори, дискусії про моральність, оцінки тих чи інших творів мистецтва, судження про політичні події, що відображають боротьбу різних концепцій, які, у свою чергу, пов'язані з реальними інтересами, діючими в соціально-економічній і політичній сферах. Процес вираження інтересів в ідеологічній формі ускладнюється як ступенем розвитку інтересів, так і здатністю ідеології в завуальованій формі приховати інтереси тих або інших соціальних груп чи класів.

Інтереси також пронизують собою й усю систему цінностей, культури суспільства. Оскільки кожна соціальна група вибірково ставиться до всієї сукупності духовних багатств, накопичених людством, інтереси й потреби тої чи іншої групи виступають як критерії добору цінностей даної соціальної групи й дістають своє завершення через певні форми символізації, котрі діють уже як безпосередні спонукання діяльності, як мотиви.

Таким чином, можна зробити висновок, що потреби, інтереси, цінності справді лежать в основі людських дій, учинків, думок, проявляються в різній сукупності практичних мотивів дії й самі, в свою чергу, мають підґрунтям систему історично провідних типів і способів діяльності, що виникають у зв'язку з матеріальним виробництвом і базисними виробничими відносинами. Та не тільки [78–87]. У відповідності з матеріалістичним розумінням людини й світу людини суспільна реальність, у тому числі й прояви духовного життя, складаються як результат цілепокладальної, раціональної діяльності людей, проте в кінцевому підсумку поза й незалежно від їхньої свідомості та волі – як система матеріальних відносин з приводу виробництва свого життя.

Та якщо визнати, що особистість є не тільки продукт, а й умова цілепокладальної, раціональної діяльності, то з усією очевидністю ми мусимо визнати, що ціннісні стимули зачіпають особистість, структуру її самосвідомості, особисті потреби та інтереси, перетворюючи їх на моральні потреби й моральні інтереси. Без них не може бути подвигу, розуміння суспільних інтересів, справжнього самоствердження особистості.

Не можна не погодитися, що діяльність, цілком і повністю визначувана потребою, ніяк не може бути вільною, такою, що вибудовує нові цінності творчої діяльності. Доки людина перебуває під владою потреби, говорити про свободу нічого. Вона повинна в тій чи іншій мірі звільнитися від цієї влади, подолати свою підлеглість потребам, стати вище за них.

Якщо ж від цього відмовитися, то ми одержуємо діяльність, за якої особистість виступає на правах суто функціонального придатка.

Справді духовна особистість – це передусім морально суверенна особистість, чії ціннісні орієнтації спираються на шкалу моральних цінностей, що мають загальнолюдську, гуманістичну перспективу.

Для людини дуже важливо реалізувати свої наміри та цілі, продиктовані потребами та інтересами, але не менш важливо й те, що це за наміри та цілі і яке їхнє відношення до внутрішнього морального світу людини, а тому вони можуть виступати як моральні потреби.

Кваліфікуються моральні потреби як вид вищих соціальних потреб, котрий характеризує стійкі психічні стани людини, що виражають її добровільне й некорисливе прагнення творити добро, утверджувати справедливість, викорінювати зло. Ціннісна орієнтація, виражена в моральних потребах, по суті проймає всю психіку людини, через мислення, почуття, підсвідомі спонуки, дає можливість людині вибирати навіть на інтуїтивному рівні ту лінію поведінки, яка випливає з прийнятих нею цінностей.

Безумовно, найзначнішу роль відіграє усвідомлена ціннісна орієнтація, оскільки вона посилює регулятивні можливості самої моралі, бо підкорює всі компоненти моральної свідомості єдиній меті й посилює здатність людини передбачати результати своїх дій [88–94]. Як рушійні мотиви поведінки ціннісні орієнтації особистості дають можливість визначити крізь призму суб'єктивного сприйняття своєрідність і найхарактерніші риси сучасної епохи, пізнати й зрозуміти, наскільки людина володіє моральною здатністю відповідати потребам розвитку суспільства, наскільки вона творчо активна або пасивна і байдужа людина, саме конкретна людина, а не конкретно-історичний тип особистості.

Однак ми ризикуємо багато чого не зрозуміти в людині, якщо будемо зводити її моральну свідомість тільки до опосередкованої соціальними чинниками сукупності норм, принципів, уявлень про обов'язок і не спробуємо зрозуміти особистісного змісту морально-ціннісної орієнтації. Надзвичайно багато людей зважать у духовно-моральному вихованні тільки на моральні норми з жорстко фіксованим однозначним змістом, на пріоритет розуму в складній психологічній структурі людини.

Залежно від того, як хортингіст дивлюся на себе, він знайде в собі й соромливість, і нахабність; і цнотливість, і розпусність, і балакучість і мовчазність; і працелюбність, і розпеченість; і винахідливість, і тупість; і понурість, і добродушність; і брехливість, і правдивість; і вченість, і невігластво; і щедрість, і скупість, і марнотратство. Кожен, хто уважно вивчить себе, знайде в собі, й навіть у своїх судженнях, цю нестійкість і суперечливість.

Із форм моральної активності особистості виділяється дружба, яка здатна сприяти встановленню соціальних відносин, що усувають розрив між внутрішнім світом індивіда і його зовнішньою поведінкою.

Підготовка людини до такого роду моральної активності піднімає її над егоїстичними інтересами, включає в життя суспільства, робить зайвими офіційні чесноти, що протистоять реальному індивіду.

Механістична модель суб'єкта і його діяльності припускає матеріалістично причинне пояснення психічних процесів, виводить цілий ряд проблем людинознавства з-під опіки теології.

Спираючись на широкий загал емпіричних психологічних спостережень і використовуючи досвід природничо-наукового дослідження в психології, виділяються у діяльності душі такі її сторони, які вважають за можливе досліджувати з допомогою механістичної науки. Об'єктивна природна краса розкривається в людській діяльності як моральне добро. Мораль і мистецтво дуже близькі одне до одного.

Естетично ідеалізуючи мораль, не приймається тієї брудної іпостасі моралі, якої вона набула в споживчому суспільстві. Мистецтво як практика впливає на індивіда морально піднесено.

Формування інтересу вихованців до занять хортингом

Це головне педагогічне завдання, що очевидне та не вимагає доказів.

Вік вихованців у групах початкової підготовки хортингу в основному від 5 до 7 років. У цьому віці ще не сформована особиста мотивація, і діти приходять у хортинг під впливом батьків, друзів та інших обставин. У цей період зайва вимогливість і жорсткість, прагнення форсувати результати підготовки за будь-яку ціну, а саме подібні методи виховання бойового духу можуть відштовхнути дитину, ще не зміцнілу ні фізично, ні психологічно. В першу чергу потрібно сформувати індивідуальну мотивацію, виходячи з психофізичних особливостей вихованця, а потім домогтися прагнення до регулярного відвідування занять.

Тільки після цього можна підвищувати вимогливість у досягненні результатів фізичної та спеціальної підготовки [95–99]. Перші заняття хортингу повинні бути легкими. Потім у міру розвитку та зміцнення тіла, завдяки повторенню рухів, починається відпрацювання прийомів із більшою силою та міццю, і тоді фізична витривалість зростає. Також буде змінюватися стан гнучкості тіла, необхідної в хортингу, зокрема, при ударах ногами.

Однак крім фізичної витривалості та гнучкості починаючому хортингістові буде потрібна незламна воля. Але поряд з волею, що дозволяє долати фізичні випробування, необхідна ще й любов до хортингу.

Молоді подобається в хортингу його змагальний дух, дітей і людей у віці привертає основна базова техніка та навчальні двобої. Жінки-хортингістки знаходять у хортингу пластику та гімнастичні вправи й одночасно спосіб самозахисту, відповідний до їх фізичних даних.

Виховання загальної фізичної підготовленості та спеціальних рухових навичок. Вирішення цих завдань досягається за допомогою комплексу заходів, які на даному етапі носять загальнооздоровчий характер з елементами спеціалізації хортингу.

Наприклад, з метою виховання загальної фізичної підготовленості використовуються загальнорозвивальні вправи на місці та в русі, рухливі ігри, рухливі ігри з елементами хортингу в захваті, вправи на формування загальної координації та гнучкості, вивчення прийомів самостраховки при падіннях.

Спеціальні рухові навички формуються за допомогою вправ відповідних етапу початкової підготовки.

За допомогою цих вправ формуються навички виконання спеціальних стійок і положень тіла, рухів, що становлять суть ударів і захистів, простих кидків з невеликою амплітудою, різних способів захватів, пересувань,

принципів виведення супротивника з рівноваги та принципів збереження стійкості.

Виховання первинних навичок ведення двобою

Вирішення цього завдання пов'язане з тим, щоб навчити хортингіста використовувати в навчальному двобої спеціальні рухові навички. Кожна з таких навичок лежить в основі дій, з яких і складаються найпростіші прийоми двобою, наприклад:

- відходи пересуваннями й ухили від ударів;
- виконання захисних дій руками;
- пересування в бойовій стійці;
- виконання ударів руками та ногами;
- боротьба за захват тулуба;
- звалювання й утримання суперника в положенні лежачи.

Суть методики полягає у виконанні формалізованих вправ, складність яких підвищується в процесі навчання від етапу до етапу.

Вдосконалення навичок, отриманих на попередньому етапі

Етап удосконалення характеризується більш вимогливим ставленням до хортингістів у питаннях досягнення результатів і усвідомленим ставленням до занять з боку самих вихованців. Це пов'язане зі збільшенням обсягу фізичного навантаження й істотним розширенням арсеналу рухових навичок, що, природно стане вимагати від вихованців максимальної зібраності та наполегливості. З ряду завдань даного етапу, кожне з яких по-своєму важливе, слід виділити ті, які представляються важливими в плані вдосконалення у спеціалізації. Це вдосконалення навичок, отриманих на попередньому етапі навчання, формування спеціальних фізичних якостей і рухових навичок, формування навичок ведення спортивного двобою.

Це завдання вирішується шляхом систематичного повторення техніко-утворювальних дій, базових і формальних вправ, навчальних двобоїв попереднього етапу, але з іншим якісним змістом. Наприклад, техніко-утворювальні дії таких прийомів, як удари та захисти руками, удари ногами, пересування в бойовій стійці, виведення супротивника з рівноваги, виконуються не тільки з урахуванням дотримання траєкторії та характеру руху, а також з поступовим наповненням цих рухів фізичними якостями, смисловою зміною темпо-ритмічних характеристик. Те ж стосується базових і формальних вправ, а також навчальних двобоїв.

Формування спеціальних фізичних якостей і рухових навичок

На етапі вдосконалення формуються навички виконання дій, що лежать в основі ефективних прийомів хортингу, якими є кидки та больові прийоми на руки. Програма періоду навчання передбачає вивчення таких кидків, як передня і задня підніжки, передня, задня та бічна підсічки, зачепи зовні і зсередини. Серед больових прийомів на руки виділяються важелі назовні та всередину, вузол ліктя, загин за спину. В питаннях фізичної підготовки відбувається чіткий поділ на загальну та спеціальну фізичну підготовку.

Загальна фізична підготовка передбачає самостійні заняття, в які включаються оздоровчий біг і плавання, функціональна гімнастика, дотримання здорового способу життя, особиста гігієна. Спеціальна фізична

підготовка характеризується системним підходом до формування координації, гнучкості, сили, швидкості та витривалості в руслі спеціалізації хортингу. Крім цього, виконуються базові та формальні вправи підвищеної складності.

Формування навичок ведення спортивного двобою. Під спортивним двобоєм слід розуміти навчальний двобій, який проводиться в рамках кваліфікаційних іспитів на ступені хортингу в режимі імпровізованого двобою, але за певними правилами та з метою вирішення конкретних педагогічних завдань, а також змагальні двобої. Підготовка до таких змагань проводиться за допомогою відпрацювання спеціальних вправ і доведення виконання цих вправ до рівня стійкого досвіду. Етап перспективного профілювання – дуже важливий етап не лише періоду навчання, але і всього багаторічного циклу.

На цьому етапі формуються якості, що характеризують інструктора та майстра хортингу, створюється інтелектуально-моральна та фізична основа для зростання майстерності вже на іншому якісному рівні. Істотно розширюється тематична структура програми навчання, особлива увага приділяється основоположним принципам ведення реального двобою, набувається інструкторський досвід і досвід суддівства змагань. Основні завдання даного етапу – це вдосконалення навичок, отриманих на попередніх етапах підготовки, підвищення рівня найбільш важливих сторін фізичної підготовленості в спеціалізації хортингу, ознайомлення з принципами проведення змагальних двобоїв.

Підвищення рівня фізичної підготовленості. На даному етапі на перший план виходить цілеспрямована робота над швидкісно-силовими якостями та швидкістю складної рухової реакції. Для формування швидкісно-силових якостей використовуються спеціальні вправи з неграниченими обтяженнями і вправи ударного типу. При цьому для кожної групи однотипних рухів, характерних для хортингу, розробляються спеціальні вправи. Можна використовувати і типові вправи, але для підвищення ефективності. Складна рухова реакція – це поєднання реакції на рухомий об'єкт з спричиненою нею реакцією вибору. З метою вдосконалення цих якостей використовують спеціальну гімнастику для очей, вправи для концентрації уваги, виховують здатність використовувати тактичні прийоми, здатність до варіативних дій. Доцільне використання методів саморегуляції, що сприяють зняттю психічної напруженості.

Введення в змагальну діяльність. Основні характеристики, які відрізняють навчальний або спортивний двобій від реального двобою – це дистанція між суперниками, на якій вони виконують дії, це динамічні властивості дій, можливості у виборі засобів ведення двобою та його кінцева мета. На даному етапі даються уявлення та формуються первинні навички ведення змагального двобою. Це досягається за допомогою виконання умовно-реальних двобоїв у різних темпових і силових режимах.

Сенс таких двобоїв полягає у виконанні обумовлених дій, але з максимально можливими швидкісно-силовими характеристиками та на реальній дистанції. У міру вдосконалення навичок змагального двобою ступінь обумовленості знижується, однак це веде до підвищення можливості

травматизму, навіть самого мінімального. На цьому етапі навчання необхідне використання спеціального захисного спорядження та спеціальної методики.

Висновок. Хортинг – національний вид спорту України, який сприяє етичному вихованню, фізичній та морально-психологічній підготовці юних спортсменів. За своїм фаховим призначенням тренери з хортингу покликані, насамперед, виховувати і вчити дітей та молодь. Спортивна дисципліна досягається вихованням у спортсменів моральних і волевих якостей, підтриманням самодисципліни. Також слід визнати, що для морально-етичного виховання учнів, успішного виконання професійних обов'язків, тренер з хортингу незалежно від його діяльності, має володіти певним набором комунікативних, пізнавальних, інтелектуальних якостей, а також певними емоційними і волевими якостями.

Перспективи подальшого дослідження. Подальша робота в напрямі вивчення методів морально-етичного виховання учнів спортивних секцій планується з метою поліпшення культури спортивної діяльності за підтримки сім'ї, укріплення здоров'я, стабільних навичок самоконтролю та психічної саморегуляції юних спортсменів хортингу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Абраменко М. В. Формування морально-етичних цінностей у процесі занять єдиноборствами / М. В. Абраменко, Е. А. Єрьоменко // Фізична культура і спорт у сучасному суспільстві: тези доповідей Всеукр. наук. практ.-конф., Дніпропетровськ, 23–24 жовтня 1993 р. / Дніпропетровський держ. ін-т фізичної культури і спорту. – Дніпропетровськ : ДДІФКіС, 1993. – С. 18–21.
2. Астахов С. П. Морально-етичне виховання спортсмена-єдиноборця / С. П. Астахов, Е. А. Єрьоменко // Збірник наукових статей. – Дніпропетровськ : ДДІФКіС, 1998. – С. 60–71.
3. Бражник П. О. Основні завдання психолого-педагогічного супроводу спортсмена-єдиноборця / П. О. Бражник, Е. А. Єрьоменко // Інноваційні технології фізичної культури і спорту: тези доповідей Міжнар. наук.-практ. конф., Дніпропетровськ, 10–11 листопада 1994 р. / Дніпропетровський держ. ін-т фізичної культури і спорту. – Дніпро : ДДІФКіС, 1994. – Ч. 1. – С. 41–44.
4. Бровченко Б. Д. Свідома дисципліна учня бойового мистецтва / Б. Д. Бровченко, Е. А. Єрьоменко // Фізична культура і спорт у сучасному суспільстві: тези доповідей Всеукр. наук. практ.-конф., Дніпропетровськ, 23–24 жовтня 1993 р. / Дніпропетровський держ. ін-т фізичної культури і спорту. – Дніпропетровськ : ДДІФКіС, 1993. – С. 26–29.
5. Бутенко М. О. Спеціальна акробатика і самостраховки у бойових мистецтвах / М. О. Бутенко, Е. А. Єрьоменко // Збірник наукових статей. – Дніпропетровськ : ДДІФКіС, 1997. – С. 165–177.
6. Вакулич І. Д. Виховання учнів у бойових мистецтвах / І. Д. Вакулич, Е. А. Єрьоменко // Збірник наукових статей. – Дніпропетровськ : ДДІФКіС, 1998. – С. 133–152.
7. Вишницький І. О. Застосування прийомів боротьби у різних видах єдиноборств / І. О. Вишницький, Е. А. Єрьоменко // Збірник наукових статей. – Дніпро : ДДІФКіС, 1996. – С. 57–72.
8. Голубов С. М. Оптимізація фізичного стану і розвитку людини засобами бойового мистецтва / С. М. Голубов, Е. А. Єрьоменко // Фізична культура і спорт у сучасному суспільстві: тези доповідей Всеукр. наук. практ.-конф., Дніпропетровськ, 23–24 жовтня 1993 р. / Дніпропетровський держ. ін-т фізичної культури і спорту. – Дніпропетровськ : ДДІФКіС, 1993. – С. 46–49.
9. Грищенко А. А. Етапи багаторічної підготовки спортсменів у бойовому мистецтві / А. А. Грищенко, Е. А. Єрьоменко // Інноваційні технології фізичної культури і спорту: тези доповідей Міжнар. наук.-практ. конф., Дніпропетровськ, 10–11 листопада 1994 р. / Дніпропетровський держ. ін-т фізичної культури і спорту. – Дніпро : ДДІФКіС, 1994. – Ч. 1. – С. 33–36.

10. Дородний А. М. Оволодіння технікою боксу для успішної тренувальної діяльності у спортивних єдиноборствах / А. М. Дородний, Е. А. Єрьоменко // Збірник наукових статей. – Дніпро : ДДІФКіС, 1996. – С. 178–185.
11. Дубінський В. М. Система цінностей спортсменів бойових мистецтв / В. М. Дубінський, Е. А. Єрьоменко // Світ єдиноборств. – Дп. : Спортивна орбіта, 2000. – С. 151–162.
12. Едгар В. А. Вимоги до психомоторики і психічних процесів спортсмена-єдиноборця / В. А. Едгар, Е. А. Єрьоменко // Збірник наукових статей. – Дніпропетровськ : ДДІФКіС, 1999. – С. 33–43.
13. Еременко Э. А. Его величество солдат / Э. А. Еременко. – Мн.: Харвест, 1990. – 42 с.
14. Еременко Э. А. Мы вернулись со страшной войны / Э. А. Еременко. – Днепропетровск : ДМетИ, 1989. – 24 с.
15. Еременко Э. А. Подготовка к спортивной схватке / Э. А. Еременко. – Днепродзержинск : Изд-во ім. Воровского, 1986. – 26 с.
16. Еременко Э. А. Преподавание боевых приемов самозащиты / Э. А. Еременко // Физическая культура и спорт. – Симферополь : Таврида, 1993. – С. 17–28.
17. Еременко Э. А. Применение приемов в рукопашной схватке / Э. А. Еременко. – Мн.: Харвест, 1991. – 37 с.
18. Еременко Э. А. Психология победителя / Э. А. Еременко. – К.: «Здоров'я», 1990. – 32 с.
19. Еременко Э. А. Рукопашная подготовка воина спецназа / Э. А. Еременко. – М. : ФиС, 1990. – 58 с.
20. Еременко Э. А. С неба на землю – в бой / Э. А. Еременко // Физическая культура и спорт. – М. : Воениздат, 1989. – С. 81–90.
21. Еременко Э. А. Техника приёмов борьбы / Э. А. Еременко. – Днепродзержинск : Изд-во ім. Воровского, 1986. – 54 с.
22. Еременко Э. А. Тренировка в единоборстве / Э. А. Еременко. – Кировоград : КИСМ, 1992. – 54 с.
23. Еременко Э. А. Тренировка советского десантника / Э. А. Еременко // Физическая культура и спорт. – М. : Воениздат, 1989. – С. 34–46.
24. Ерёмченко Э. А. Боевое искусство как философская категория и воспитательная система / Э. А. Ерёмченко // Сборник научных статей. – Днепропетровск : ДГИФКИС, 1990. – С. 45–51.
25. Ерёмченко Э. А. Методика развития физических качеств спортсмена-єдиноборця / Э. А. Ерёмченко // Сборник научных статей. – Днепропетровск : ДГИФКИС, 1989. – С. 16–28.
26. Ерёмченко Э. А. Путь воина в боевом искусстве / Э. А. Ерёмченко // Сборник научных статей. – Днепропетровск : ДГИФКИС, 1989. – С. 77–85.
27. Ерёмченко Э. А. Суть преподавания боевого искусства / Э. А. Ерёмченко // Сборник научных статей. – Днепропетровск : ДГИФКИС, 1990. – С. 14–20.
28. Ерёмченко Э. А. Философия боевого искусства / Э. А. Ерёмченко // Сборник научных статей. – Днепропетровск : ДГИФКИС, 1989. – С. 44–53.
29. Ерёмченко Э. А. Философия воина и взгляд на смысл жизни / Э. А. Ерёмченко // Сборник научных статей. – Днепропетровск : ДГИФКИС, 1990. – С. 78–88.
30. Євтух Г. М. Патріотична складова занять бойовими мистецтвами / Г. М. Євтух, Е. А. Єрьоменко, В. Д. Каленок // Світ єдиноборств. – Дп. : Спортивна орбіта, 2000. – С. 77–87.
31. Єрьоменко Е. А. Арсенал бойових прийомів та універсальність єдиноборця / Е. А. Єрьоменко // Збірник наукових статей. – Дніпропетровськ : ДДІФКіС, 1992. – С. 45–52.
32. Єрьоменко Е. А. Бойова підготовка розвідника / Е. А. Єрьоменко // Фізичне виховання і спорт. – К. : Вища школа, 1992. – С. 32–41.
33. Єрьоменко Е. А. Бойове мистецтво – школа виховання сильної особистості / Е. А. Єрьоменко // Збірник наукових статей. – Дніпро : ДДІФКіС, 1996. – С. 12–34.
34. Єрьоменко Е. А. Бойові мистецтва для співробітників правоохоронних органів / Е. А. Єрьоменко // Світ єдиноборств. – Дп. : Спортивна орбіта, 2000. – С. 17–35.
35. Єрьоменко Е. А. Бойові мистецтва як засіб всебічного виховання і розвитку особистості / Е. А. Єрьоменко // Збірник наукових статей. – Дніпропетровськ : ДДІФКіС, 1999. – С. 160–176.

36. Єрмоєнко Е. А. Викладання бойового мистецтва / Е. А. Єрмоєнко. – К. : Либідь, 1994. – 94 с.
37. Єрмоєнко Е. А. Використання дистанції для перемоги над суперником у рукопашній сутичці бойового мистецтва / Е. А. Єрмоєнко // Збірник наукових статей. – Дніпропетровськ : ДДІФКіС, 1991. – С. 150–164.
38. Єрмоєнко Е. А. Виховна стратегія бойового мистецтва / Е. А. Єрмоєнко // Збірник наукових статей. – Дніпропетровськ : ДДІФКіС, 1995. – С. 20–38.
39. Єрмоєнко Е. А. Військова справа бойового офіцера / Е. А. Єрмоєнко. – К. : АТ «Інтеграл», 1998. – 126 с.
40. Єрмоєнко Е. А. Воля до перемоги як результат формування морально-вольових якостей спортсменів бойових мистецтв / Е. А. Єрмоєнко // Збірник наукових статей. – Дніпропетровськ : ДДІФКіС, 1992. – С. 126–137.
41. Єрмоєнко Е. А. Загальна фізична підготовка військовослужбовця / Е. А. Єрмоєнко. – К. : Вид-во «Дніпро», 1997. – 154 с.
42. Єрмоєнко Е. А. Заняття бойовими мистецтвами для сили і здоров'я / Е. А. Єрмоєнко // Збірник наукових статей. – Дніпро : ДДІФКіС, 1996. – С. 98–112.
43. Єрмоєнко Е. А. Здорова дитина – могутня країна / Е. А. Єрмоєнко // Спорт для всіх. – К. : Просвіта, 1993. – С. 21–29.
44. Єрмоєнко Е. А. Індивідуальна техніка та коронні прийоми спортсмена в бойовому мистецтві / Е. А. Єрмоєнко // Збірник наукових статей. – Дніпропетровськ : ДДІФКіС, 1991. – С. 12–20.
45. Єрмоєнко Е. А. Козацькі бойові традиції у школах єдиноборств України / Е. А. Єрмоєнко // Фізична культура і спорт у сучасному суспільстві: тези доповідей Всеукр. наук. практи.-конф., Дніпропетровськ, 23–24 жовтня 1993 р. / Дніпропетровський держ. ін-т фізичної культури і спорту. – Дніпропетровськ : ДДІФКіС, 1993. – Ч. 2. – С. 58–61.
46. Єрмоєнко Е. А. Медико-педагогічний контроль у системі єдиноборств / Е. А. Єрмоєнко // Світ єдиноборств. – Дп. : Спортивна орбіта, 2000. – С. 129–141.
47. Єрмоєнко Е. А. Методика проведення розминки у системі єдиноборств / Е. А. Єрмоєнко // Збірник наукових статей. – Дніпропетровськ : ДДІФКіС, 1991. – С. 49–58.
48. Єрмоєнко Е. А. Методики бойових мистецтв для підготовки співробітників правоохоронних органів / Е. А. Єрмоєнко // Світ єдиноборств. – Дп. : Спортивна орбіта, 2000. – С. 100–117.
49. Єрмоєнко Е. А. Мотивація спортсмена-єдиноборця для перемоги на змаганнях / Е. А. Єрмоєнко // Інноваційні технології фізичної культури і спорту: тези доповідей Міжнар. наук.-практи. конф., Дніпропетровськ, 10–11 листопада 1994 р. / Дніпропетровський держ. ін-т фізичної культури і спорту. – Дніпро : ДДІФКіС, 1994. – Ч. 1. – С. 53–56.
50. Єрмоєнко Е. А. На шляху бойового мистецтва / Е. А. Єрмоєнко. – К. : Наук. думка, 1991. – 42 с.
51. Єрмоєнко Е. А. Основи тренування в бойовому мистецтві / Е. А. Єрмоєнко // Збірник наукових статей. – Дніпропетровськ : ДДІФКіС, 1998. – С. 182–193.
52. Єрмоєнко Е. А. Планування двобою в бойовому мистецтві / Е. А. Єрмоєнко // Збірник наукових статей. – Дніпропетровськ : ДДІФКіС, 1992. – С. 11–18.
53. Єрмоєнко Е. А. Початкова військова підготовка / Е. А. Єрмоєнко. – К. : Вид-во «Дніпро», 1997. – 168 с.
54. Єрмоєнко Е. А. Прадавні бойові мистецтва та єдиноборства українців / Е. А. Єрмоєнко // Збірник наукових статей. – Дніпропетровськ : ДДІФКіС, 1997. – С. 123–137.
55. Єрмоєнко Е. А. Профілактика травмувань під час занять бойовими мистецтвами / Е. А. Єрмоєнко // Збірник наукових статей. – Дніпропетровськ : ДДІФКіС, 1999. – С. 105–118.
56. Єрмоєнко Е. А. Психологічна підготовка в бойових мистецтвах / Е. А. Єрмоєнко // Збірник наукових статей. – Дніпропетровськ : ДДІФКіС, 1992. – С. 110–117.
57. Єрмоєнко Е. А. Рукопашний бій у десантних військах / Е. А. Єрмоєнко. – К. : АТ «Інтеграл», 1994. – 75 с.
58. Єрмоєнко Е. А. Сила українського бойового мистецтва / Е. А. Єрмоєнко. – Хмельницький : Поділля, 1995. – 37 с.

59. Єрмоєнко Е. А. Система підготовки спортсменів у бойових мистецтвах / Е. А. Єрмоєнко // Збірник наукових статей. – Дніпропетровськ : ДДІФКіС, 1999. – С. 18–32.
60. Єрмоєнко Е. А. Система фізичного виховання особистості в бойовому мистецтві / Е. А. Єрмоєнко // Збірник наукових статей. – Дніпропетровськ : ДДІФКіС, 1998. – С. 96–116.
61. Єрмоєнко Е. А. Спеціальна методика розтяжки для кваліфікованих спортсменів-єдиноборців / Е. А. Єрмоєнко // Збірник наукових статей. – Дніпропетровськ : ДДІФКіС, 1991. – С. 85–98.
62. Єрмоєнко Е. А. Стратегія спортсмена-єдиноборця високої кваліфікації / Е. А. Єрмоєнко // Збірник наукових статей. – Дніпропетровськ : ДДІФКіС, 1992. – С. 78–85.
63. Єрмоєнко Е. А. Тактика проведення рукопашного двобою з супротивником в бойових мистецтвах / Е. А. Єрмоєнко // Збірник наукових статей. – Дніпропетровськ : ДДІФКіС, 1991. – С. 123–135.
64. Єрмоєнко Е. А. Українському воїну-спортсмену / Е. А. Єрмоєнко // Фізичне виховання і спорт. – Львів, 1995. – С. 16–22.
65. Єрмоєнко Е. А. Управління навчально-тренувальним процесом у спортивних єдиноборствах / Е. А. Єрмоєнко // Збірник наукових статей. – Дніпропетровськ : ДДІФКіС, 1998. – С. 123–132.
66. Єрмоєнко Е. А. Фізична підготовка студентської і курсантської молоді засобами спортивних єдиноборств / Е. А. Єрмоєнко // Світ єдиноборств. – Дп. : Спортивна орбіта, 2000. – С. 163–173.
67. Єрмоєнко Е. А. Фізичне виховання школяра / Е. А. Єрмоєнко. – К. : Вид-во «Дніпро», 1996. – 112 с.
68. Єрмоєнко Е. А. Фізичне виховання школярів у процесі гурткових занять бойовим мистецтвом / Е. А. Єрмоєнко // Збірник наукових статей. – Дніпропетровськ : ДДІФКіС, 1999. – С. 130–139.
69. Єрмоєнко Е. А. Фізичний розвиток студента / Е. А. Єрмоєнко. – К. : МАУП, 1996. – 84 с.
70. Єрмоєнко Е. А. Формування бойової готовності та психологічне забезпечення успішної діяльності спортсмена-єдиноборця / Е. А. Єрмоєнко // Збірник наукових статей. – Дніпропетровськ : ДДІФКіС, 1999. – С. 56–72.
71. Жданов В. А. Мотивація учнівської молоді для занять бойовими мистецтвами / В. А. Жданов, Е. А. Єрмоєнко // Фізична культура і спорт у сучасному суспільстві: тези доповідей Всеукр. наук. практи.-конф., Дніпропетровськ, 23–24 жовтня 1993 р. / Дніпропетровський держ. ін-т фізичної культури і спорту. – Дніпропетровськ : ДДІФКіС, 1993. – Ч. 2. – С. 30–33.
72. Здібний В. М. Освоєння прийомів самозахисту у процесі занять бойовими мистецтвами / В. М. Здібний, Е. А. Єрмоєнко, Д. С. Коротчук // Збірник наукових статей. – Дніпропетровськ : ДДІФКіС, 1998. – С. 26–38.
73. Зурабов І. Ш. Спрямованість рухових завдань спортсмена-єдиноборця / І. Ш. Зурабов, Е. А. Єрмоєнко // Збірник наукових статей. – Дніпропетровськ : ДДІФКіС, 1998. – С. 165–181.
74. Іващенко В. П. Філософське ставлення до самовиховання людини в бойовому мистецтві / В. П. Іващенко, Е. А. Єрмоєнко // Фізична культура і спорт у сучасному суспільстві: тези доповідей Всеукр. наук. практи.-конф., Дніпропетровськ, 23–24 жовтня 1993 р. / Дніпропетровський держ. ін-т фізичної культури і спорту. – Дніпропетровськ : ДДІФКіС, 1993. – Ч. 2. – С. 78–81.
75. Кацнельсон І. Є. Проведення туристичного походу як засобу військово-спортивної підготовки єдиноборців / І. Є. Кацнельсон, Е. А. Єрмоєнко // Збірник наукових статей. – Дніпропетровськ : ДДІФКіС, 1995. – С. 43–52.
76. Кононко В. Р. Здоровий спосіб життя спортсменів у бойовому мистецтві / В. Р. Кононко, Е. А. Єрмоєнко // Фізична культура і спорт у сучасному суспільстві: тези доповідей Всеукр. наук. практи.-конф., Дніпропетровськ, 23–24 жовтня 1993 р. / Дніпропетровський держ. ін-т фізичної культури і спорту. – Дніпропетровськ : ДДІФКіС, 1993. – С. 10–13.

77. Лисенко І. П. Формування вольових рис характеру юного спортсмена засобами бойового мистецтва / І. П. Лисенко, Е. А. Єрмоєнко // Інноваційні технології фізичної культури і спорту: тези доповідей Міжнар. наук.-практ. конф., Дніпропетровськ, 10–11 листопада 1994 р. / Дніпропетровський держ. ін-т фізичної культури і спорту. – Дніпро : ДДІФКіС, 1994. – Ч. 1. – С. 45–48.
78. Листопад В. С. Військово-патріотичне виховання у спортивних єдиноборствах / В. С. Листопад, Е. А. Єрмоєнко // Збірник наукових статей. – Дніпропетровськ : ДДІФКіС, 1995. – С. 53–70.
79. Лохманов С. С. Захвати в єдиноборствах / С. С. Лохманов, Е. А. Єрмоєнко // Збірник наукових статей. – Дніпропетровськ : ДДІФКіС, 1997. – С. 60–77.
80. Мартиненко М. Д. Психологічні настанови спеціалізації бойового мистецтва / М. Д. Мартиненко, Е. А. Єрмоєнко // Фізична культура і спорт у сучасному суспільстві: тези доповідей Всеукр. наук. практ.-конф., Дніпропетровськ, 23–24 жовтня 1993 р. / Дніпропетровський держ. ін-т фізичної культури і спорту. – Дніпропетровськ : ДДІФКіС, 1993. – Ч. 2. – С. 70–73.
81. Мастерук Д. А. Поняття базової техніки бойового мистецтва / Д. А. Мастерук, Е. А. Єрмоєнко // Фізична культура і спорт у сучасному суспільстві: тези доповідей Всеукр. наук. практ.-конф., Дніпропетровськ, 23–24 жовтня 1993 р. / Дніпропетровський держ. ін-т фізичної культури і спорту. – Дніпропетровськ : ДДІФКіС, 1993. – Ч. 2. – С. 62–65.
82. Нетребко О. В. Режим раціонального харчування спортсмена-єдиноборця / О. В. Нетребко, Е. А. Єрмоєнко // Фізична культура і спорт у сучасному суспільстві: тези доповідей Всеукр. наук. практ.-конф., Дніпропетровськ, 23–24 жовтня 1993 р. / Дніпропетровський держ. ін-т фізичної культури і спорту. – Дніпропетровськ : ДДІФКіС, 1993. – Ч. 2. – С. 38–41.
83. Одарич П. А. Залучення школярів до здорового способу життя засобами бойового мистецтва / П. А. Одарич, Е. А. Єрмоєнко // Фізична культура і спорт у сучасному суспільстві: тези доповідей Всеукр. наук. практ.-конф., Дніпропетровськ, 23–24 жовтня 1993 р. / Дніпропетровський держ. ін-т фізичної культури і спорту. – Дніпропетровськ : ДДІФКіС, 1993. – Ч. 2. – С. 50–53.
84. Ойслендер В. А. Підвищення функціональних можливостей спортсмена в бойових мистецтвах / В. А. Ойслендер, Е. А. Єрмоєнко // Збірник наукових статей. – Дніпропетровськ : ДДІФКіС, 1997. – С. 37–49.
85. Плиска В. І. Фізичні навантаження в системі бойових мистецтв / В. І. Плиска, Е. А. Єрмоєнко // Збірник наукових статей. – Дніпропетровськ : ДДІФКіС, 1998. – С. 39–51.
86. Рачко В. І. Бойові мистецтва як засіб підготовки до військової служби / В. І. Рачко, Е. А. Єрмоєнко // Збірник наукових статей. – Дніпропетровськ : ДДІФКіС, 1995. – С. 95–110.
87. Столітник Г. В. Дидактичні принципи навчання і тренування в бойовому мистецтві / Г. В. Столітник, Е. А. Єрмоєнко // Інноваційні технології фізичної культури і спорту: тези доповідей Міжнар. наук.-практ. конф., Дніпропетровськ, 10–11 листопада 1994 р. / Дніпропетровський держ. ін-т фізичної культури і спорту. – Дніпро : ДДІФКіС, 1994. – Ч. 1. – С. 61–64.
88. Телли С. П. Популяризація бойових мистецтв / С. П. Телли, Е. А. Єрмоєнко // Збірник наукових статей. – Дніпропетровськ : ДДІФКіС, 1995. – С. 177–190.
89. Терен А. А. Методика вивчення і застосування ефективної техніки боротьби / А. А. Терен, Е. А. Єрмоєнко // Збірник наукових статей. – Дніпропетровськ : ДДІФКіС, 1997. – С. 96–110.
90. Трошин І. А. Військово-спортивна підготовка школярів, які займаються бойовими мистецтвами / І. А. Трошин, Е. А. Єрмоєнко // Збірник наукових статей. – Дніпропетровськ : ДДІФКіС, 1997. – С. 138–154.
91. Удовенко В. Р. Організація діяльності дітей у спортивній секції з бойового мистецтва / В. Р. Удовенко, Е. А. Єрмоєнко // Інноваційні технології фізичної культури і спорту: тези доповідей Міжнар. наук.-практ. конф., Дніпропетровськ, 10–11 листопада 1994 р. / Дніпропетровський держ. ін-т фізичної культури і спорту. – Дніпро : ДДІФКіС, 1994. – Ч. 1. – С. 5–8.

92. Федорчук С. Я. Фізичне самовдосконалення учнів засобами бойових мистецтв / С. Я. Федорчук, Е. А. Єрмоєнко // Збірник наукових статей. – Дніпропетровськ : ДДІФКіС, 1999. – С. 150–159.

93. Хоменко К. М. Виховання фізичної культури студентів засобами спортивних єдиноборств / К. М. Хоменко, Е. А. Єрмоєнко // Збірник наукових статей. – Дніпропетровськ : ДДІФКіС, 1999. – С. 80–90.

94. Цимбал В. О. Бойове мистецтво українців як продукт історичних умов розвитку суспільства / В. О. Цимбал, Е. А. Єрмоєнко // Інноваційні технології фізичної культури і спорту: тези доповідей Міжнар. наук.-практ. конф., Дніпропетровськ, 10–11 листопада 1994 р. / Дніпропетровський держ. ін-т фізичної культури і спорту. – Дніпро : ДДІФКіС, 1994. – Ч. 1. – С. 13–16.

95. Черненко В. С. Витоки і подальший розвиток бойового мистецтва в Україні / В. С. Черненко, Е. А. Єрмоєнко // Інноваційні технології фізичної культури і спорту: тези доповідей Міжнар. наук.-практ. конф., Дніпропетровськ, 10–11 листопада 1994 р. / Дніпропетровський держ. ін-т фізичної культури і спорту. – Дніпро : ДДІФКіС, 1994. – Ч. 1. – С. 21–24.

96. Шеремет С. В. Фізичне виховання особистості у системі спортивних єдиноборств / С. В. Шеремет, Е. А. Єрмоєнко // Фізична культура і спорт у сучасному суспільстві: тези доповідей Всеукр. наук. практ.-конф., Дніпропетровськ, 23–24 жовтня 1993 р. / Дніпропетровський держ. ін-т фізичної культури і спорту. – Дніпропетровськ : ДДІФКіС, 1993. – С. 54–57.

97. Щербаков В. С. Патріотичне виховання спортсмена-єдиноборця / В. С. Щербаков, Е. А. Єрмоєнко // Світ єдиноборств. – Дп. : Спортивна орбіта, 2000. – С. 36–47.

98. Юрченко С. Д. Форми і види занять фізичною культурою / С. Д. Юрченко, Е. А. Єрмоєнко // Фізична культура і спорт у сучасному суспільстві: тези доповідей Всеукр. наук. практ.-конф., Дніпропетровськ, 23–24 жовтня 1993 р. / Дніпропетровський держ. ін-т фізичної культури і спорту. – Дніпропетровськ : ДДІФКіС, 1993. – Ч. 2. – С. 22–25.

99. Яровий Д. І. Бойове мистецтво як засіб фізкультурного виховання юного спортсмена / Д. І. Яровий, Е. А. Єрмоєнко // Фізична культура і спорт у сучасному суспільстві: тези доповідей Всеукр. наук. практ.-конф., Дніпропетровськ, 23–24 жовтня 1993 р. / Дніпропетровський держ. ін-т фізичної культури і спорту. – Дніпропетровськ : ДДІФКіС, 1993. – С. 34–37.

Shevchuk, Volodymyr

Moral and ethical behavior of a horting athlete

Abstract. *This scientific article describes the moral and value orientations of the hortingist, characterizes the main factors of moral conformity of the athlete and horting coach, analyzes the educational ideal as a reference point for horting teachers, methods of educating athletes using modern national sport horting and approaches to determining the essence, content and tasks of educational activities in the horting system. It is determined that values acquire social meaning, are realized and have an impact on the consciousness and behavior of the individual only if they are deeply understood and perceived by the individual as value orientations in the world of human needs and, above all, moral. It is interesting to say in this regard that what as an object, which then becomes the goal of activity, motivates a person to action, must be meaningful to him: the most realized in action attitude to what is meaningful to the subject (and that because of this becomes for him an experience), is the source that generates the action – his motive and what gives it meaning for the subject. At the same time, the personal significance of one or another possible goal for a person as a social one is conditioned and mediated by its social significance.*

Key words: *moral and value orientations, hortingists, teacher's values, ethical behavior of an athlete.*